

„Me teeme hingele pai.“ Hingesillad pakuvad lapse kaotanud vanematele tuge (3)

Kärt Anvelt
kart.anvelt@delfi.ee

Toimetas: Jete-Ri Jõesaar
jete-ri.joesaar@epl.ee

Liivi Laos hoiab oma käes lõõsilma ehk meelespead. See on ka Hingesildade logol, sest on ju nende korraldatav teenistus just nimelt lahkunud laste meeles pidamiseks.

FOTO: RAUNO VOLMAR | DELFI MEEDIA

Kuula artiklit 18 min

TELLIJALE AVATUD

Sõbrapäeval mõeldakse ikka pigem romantilisele armastusele, kuid sajad vanemad mõtlesid eile oma ebaõiglaselt vara lahkunud lastele. Nii tegid ka **Liivi Laos** ja **Raul Altmäe**, kes on juba aastaid korraldanud Tallinna **Oleviste kirikus** Hingesildade mälestusteenistust. Täna tulevad oma lapse kaotanud vanemad seal taas kokku, süütavad küünlad ja mälestavad ühiselt.

Täna, 15. veebruaril, peetakse Hingesildade mälestusteenistust juba kümnendat korda. Liivi Laose ja Raul Altmäe endi jaoks on teenistustel olemine nende aastate jooksul muutunud. „Esimestel aastatel oleksin pigem tahtnud olla pingi all ja ainult nutta. Ja ma nutsin muidugi ka, kuid korraldajana pead sa vaatama, et kõik kenasti laabuks,” sõnab Liivi. „Õnneks on kõik selle teenistuse korraldamisega kaasa tulnud inimesed

sellised, kelle puhul sa tead, et kõik sujub. Nüüd ehk suudan seal olla isegi juba ilma pisarateta.”

Kuid ta teab, et ei suuda. Poeg Rasmus on alati meeles ja seega on alati meeles ka see, miks Hingesildade teenistust üldse korraldatakse. Traditsioonid on alati olulised, kuid veel eriti leinaprotsessis. „Pärast kellegi kaotust või mingisuguses raskes olukorras olemist näeme ju kõik, kui oluline on üks või teine kunagine traditsioon,” märgib Liivi.

Idee andis Saksamaa üritus

Sel suvel 5. juunil möödub kümme aastat sellest, kui Liivi ja Raul matsid oma kolme- ja pooleaastase poja. Rasmusel avastati vähk, kui ta oli napilt kahene. Lõpliku diagnoosi – harvaesinev silma neuroblastoom – panid Berliini Charité kliiniku arstid, kuid arstidel ei õnnestunud väikest Rasmust päästa. 2015. aasta mai lõpus läks ligi kaks aastat ravi saanud Rasmus Jumala juurde, kes poisi terveks teeb. Just nii ütles Rasmus toona oma vanematele lohutuseks.

Esimesel aastal osalesid teenistusel ainult vähile lapse kaotanud vanemad.

Samal, 2015. aasta sügisel kutsuti Berliini Charité kliinikus ravil olnud laste vanemad mälestusteenistusele, mida korraldatakse vähki surnud laste mälestuseks. Kliiniku territooriumil asuvas kabelis korraldab haigla teenistust juba aastaid. Mälestusteenistusel osalevad arstid, õed ja vähile lapse kaotanud vanemad. Sel teenistusel nägi Liivi naist, kelle laps oli surnud vähki üheksa aastat varem, ent kuna teenistus pakkus lohutust, tuli ta sinna ikka ja jälle. Igal aastal.

Sealt küpses idee teha ka Eestis sarnane teenistus mälestamaks lapsi, kes on vähi tõttu meie seast lahkunud.

Järgmisel aastal, **2016. aasta veebruaris toimuski** Eestis esimene selline mälestusteenistus, mis sai nimeks Hingesillad. Esimesel aastal osalesid teenistusel ainult vähile lapse kaotanud vanemad. Kuigi nendeni oli keeruline jõuda, oli ometi kohal peaaegu 200 inimest. „Me lugesime ette laste nimesid, lisaks oli muusika ja toetav sõna,” räägib Liivi kohe esimesel teenistusel traditsiooniks kujunenust.

Alates 2017. aastast peetakse Hingesildade teenistust juba kõikide meie seast lahkunud laste mälestuseks – mitte ainult vähilaste, aga ka muudel tervislikel põhjustel vara lahkunud, õnnetustes hukkunud või end

tapnud laste mälestuseks. Paljud vanemad ise soovisid seda ja pöördusid Liivi poole. Nad tahtsid, et nendegi lapsi kuskil mälestatakse. Et neid ei unustataks.

Iga inimene läheb läbi leina erinevalt

2020. aasta Hingesildade teenistuse eel rääkis **LP-le oma poja Miikaeli loo** Heivika Aasamets-Ainla. Miikael lahkus elust 12. augustil 2018 vaid 17-aastasena. „Leinamise mõttes igatsesin olla koos inimestega, kes saavad aru, mida ma tunnen. Tahtsin ka näha, kuidas teised saavad hakkama,“ rääkis Heivika toona sellest, kuidas ta **Hingesildadest** tuge sai.

Aasta enne esimesel teenistusel osalemist, kui Miikaeli surmast oli möödas pool aastat, läks Heivika Hingesildade tugirühma kohtumisele. „See oli nii armas, kuidas Liivi Laos ja Raul Altmäe mind vastu võtsid. Tundsin, et olen oma,“ meenutas Heivika.

Heivika tundis, et tugirühm aitas teda ja samamoodi ka Hingesildade teenistus, mis ei nõreta kurbusest, vaid on täis lootust ja meenutusi. „Meie, kes me oleme oma lapse kaotanud, mäletame teda nagunii, aga hingele on nii oluline, kuidas teenistusel öeldakse lapse nime. Teda ei unustata. Ning kuidas me läksime gruppide viisi panema küünlaid laste mälestuseks. Ja siis ma vaatasin – nii palju küünlaid, nii palju on taevas lapsi, kes ootavad ükspäev oma vanemaid järele,“ rääkis Heivika toona. Ta on ka siiani jäänud igal aastal Hingesildadel käima.

07.02.2020

Ema: kui oleksin siis teadnud seda, mida nüüd tean, oleks Miikael tõenäoliselt elus

Hingesildade teenistusel loetakse ette nende laste nimed, kelle vanemad on teada andnud, et nad seda soovivad. Igal aastal kõlab teenistusel sadakonna lapse nimi. Osa neist kordub, osa on uued, sest paraku tuleb igal aastal leinajaid juurde. Mullu kõlas kirikus 32 uut nime, aga kõik need lapsed polnud äsja lahkunud. Palju on ka neid lapsi, kelle vanemate lein on vähemalt kümme aastat vana, kuid vanemad pole lihtsalt varem tahtnud lapse nime avalikult nimetada. Paljud neist vanematest on siiski teenistusel käinud ja oma lapse mälestuseks küünla süüdanud.

On ka vanemaid, kes ei palugi oma lapse nime ette lugeda, sest nemad on endaga rahu teinud. Osa neist on ka Liivile öelnud: „Nüüd on juba nii palju aastaid möödas, mälestame ühiselt teisi lapsi, neid, kes on hiljuti läinud, sest meil on juba kergem.“

Osa vanemaid aga tulebki Hingesildadele alles siis, kui lapse kaotusest on vähemalt kümme aastat möödas. Liivile tundub, et neil pole see lein veel läbi elatud. Samuti on vanemaid, kes on pikka aega oma valu tuimestamiseks ravimeid võtnud, kuid Liivi leiab, et ühel hetkel tuleb lein ikkagi eneses läbi elada, sest muidu on keeruline edasi minna. „Eks see aeg, millal keegi oma leinaga tegeleb ja selleks valmis on, olegi inimestel erinev. Aga läbi tuleb see lein enda seest lasta,“ tõdeb Liivi.

Toob kokku sarnase saatusega vanemad

Hingesildade teenistus on väga oluline ainuüksi seetõttu, et vanemad saavad sealt tuge. Liivi räägib, et väikeste vähilaste vanemad kohtuvad tihti haiglas teiste sarnases olukorras vanematega. Ta isegi tutvus oma poja Rasmuse toonaste sõprade vanematega haiglas ning juba siis saadi üksteisega oma valu jagada.

**Mulle endalegi annab endiselt jõudu see
tajumine, et ma ei ole oma olukorras üksi.**

- Liivi Laos

Kuid kõik Hingesildadel käivad vanemad ei kaotanud oma last haigusele, neil ei ole olnud muud võimalust teiste sarnases olukorras vanematega kohtuda ja neile tundub, et nad ongi oma leinas täiesti üksinda. „Sest kui laps on läinud, on üksinda oleku tunne nii suur – kas mina olen ainuke, kes tunneb neid tundeid, või on keegi kusagil veel? Aga sa lihtsalt ei saa nende inimestega tavaelus kokku,“ räägib Liivi. „Seal teenistusel on kõik just sellised inimesed, kes annavad üksteisele tuge, kasvõi pelgalt oma olemasoluga. Mulle endalegi annab endiselt jõudu see tajumine, et ma ei ole oma olukorras üksi. Me teeme hingele pai.“

Läbi aastate on peale Liivi ja Rauli käinud kõigil teenistustel alati kohal sadakond inimest. Nende hulgas on ka neid inimesi, kelle lapsed olid haiglas koos Liivi ja Rauli poja Rasmusega. Osa Rasmuse sõpru on koos temaga teispoolsuses, kuid osa ka paranen ja elab nüüd rõõmsat teismeliseelu.

Mõnda perre on pärast lapse kaotamist veel lapsi sündinud. Liivi sõnul on nii tore vaadata, kuidas esimesele teenistusele tuldi suure kõhuga, järgmisele beebikookoniga, siis käruga ning täna kõnnib see laps juba ise ja süütab oma kadunud venna või õe mälestuseks küünla. „On nii armas, et sellised pered on jäänud läbi aastate käima,” sõnab Liivi.

Teenistus on tähtis ka perede teistele lastele

Nagu Liivile ja Raulilegi on Hingesillad kõigile teistelegi teenistusele tulnud vanematele justkui pidepunkt, kuhu tagasi tulla. Tulgu nad siis üksi, paaris või pere teiste lastega, kes samamoodi oma kadunud õde-venda igatsevad. „On vanemate suur oskus hoida peres üleval teadmist, et lahkunud õde või vend on väärtuslik,” märgib Liivi, kelle vanemad pojad Robert ja Richard on samuti igal aastal väikevenna mälestamiseks kohal. Sest nii nagu vanemadki ei unusta ka õed-vennad.

On vanemate suur oskus hoida peres üleval teadmist, et lahkunud õde või vend on väärtuslik.

- Liivi Laos

„Eks paljuski sõltu see sellest, kuidas peres leinaga toime on tulnud. Meie rääkisime hästi palju. Hoidsime teadlikult kinni traditsioonidest ja tekitasime ka uusi. Ja kindlasti aitas ka Hingesildade teenistus meid endid, terve perena,” sõnab Liivi. „Meie pere sõnavaras on endiselt mõned hästi sügavale juurdunud sõnad, mis olid just Rasmuse sõnad. Sellised natukene valepidi räägitud ja grammatiliselt pisut veidrad, aga need on meie pere sõnad ja me ei tahagi neid muuta. Sa hoiadki ju ka alateadvuses mingisuguseid asju alles,” ütleb ta.

Kui Rasmus oli juba väga haige, hakkas Liivi tema lugu kirja panema. Just enda jaoks, mitte kusagil avaldamiseks. Kirja said Rasmuse laulud, mänguasjad, haiguse kulg, elu helgemad pooled, toredad ütlemsed ja tegevused. Seda lihtsalt selleks, et mäletada, sest inimaju kipub ju unustama. Liivi võtab selle raamatu ette kaks korda aastas – Rasmuse sünni- ja surma-aastapäeval. Kui midagi veel meenub, siis vahel ka täiendab raamatut, kuid ülemäära enam ei meenu.

Pere keskmine poeg Richard oli Rasmuse surma ajal viieaastane. Hiljuti võttis Richard oma venna raamatu kätte ja luges selle läbi. „Ta oli nii tohutult tänulik, et meil selline raamat vennast on,” sõnab Liivi.

Ühel hetkel saab leinast tänulikkus

Lapse kaotus, sõltumata põhjusest, murrab vanema täielikult ja sellest rääkida on vähemalt alguses tohutult valus. „Kui on värske lein, siis inimene ei ole veel valmis rääkima. Ja kui mingi aeg läheb mööda, siis ta ütleb, et ta enam ei taha sellest rääkida. Ta tahab selle ära panna,” kirjeldab Liivi leinaprotsessi. „Teenistusel käivatest inimestest ütlevad mõned ühel hetkel samamoodi, et nad ei taha enam tulla, sest nad on leppinud ja leina läbi elanud, ning see kõik on igati mõistetav. See ongi väga hästi. Lein on lein, aga lein peabki muutuma millekski ilusaks. Tänuks. Mälestuseks.”

„Lein on tegelikult armastuse väljendus, sest me ju armastame seda inimest ikkagi ja me ei oska seda kuidagi muud moodi välja näidata kui sügavas kurbuses,” lisab Liivi.

Liivi Laos kinnitab, et kuigi mälestusteenistus toimub kirikus, on oodatud kõik, olenemata usust. Tema isegi on kasvanud usku alles viimasel kümnel aastal.

FOTO: RAUNO VOLMAR | DELFI MEEDIA

Liivi sõnab, et esimene aasta pärast Rasmuse lahkumist oli kõige raskem, sest sellal võrdles ta kõike eelnenud aastaga, kui laps oli veel perega. Eks ole samamoodi iga kaotuse puhul. Kuid teisel aastal hakkas juba lihtsamaks minema. „Hea asi on see, et elu läheb edasi. Ja halb asi on see, et elu läheb edasi. Aga ühel hetkel saab sellest leinast tänulikkus. Sa mõtledki sellele, et oled nii tänulik, et ta tegelikult sulle anti, ja see korvab leina,” tõdeb Liivi.

Muidugi tundis Liivi peale tohutu kurbuse ka viha, kuid ta üritas endale selgeks teha, et tolle aja teadmiste ja arusaamade järgi andsid tema ja ta abikaasa ning Saksamaa arstid Rasmuse toetamisel endast parima. „Vihast tuli üle olla, sest viha ei muuda mitte midagi,” ütleb Liivi. „Meie Rasmusel oli vähk, aga neid lapsi, keda oleme teenistusel nimeliselt nimetanud, on kõigi aastate peale kokku olnud üle 300. Kui palju on meil õnnetusi, mürgistusi, enesetappe... Sa ei suuda selles vihas elada, sa pead selle valu ja kurbuse muutma tänulikkuseks,” sõnab ta.

Tänulikkuseni jõudmine pole lihtne teekond, sest lapse kaotus on üks hullemaid lööke, mida elus kogeda võib. Vanemad ju ehitavad oma lastele üles oma tuleviku ja lapse kaotuse järel on vanemad väga-väga murtud. Üks, mis aitab, on Liivi sõnul rääkimine. Selleks veab Hingesillad eest ka tugigruppe, mis kohtuvad umbes korra kvartalis – vahel

tihedamini, vahel harvemini.

Kõrvalseisjad arvavad tihti, justkui peaksid nad leinas või raskesse olukorda sattunud inimesele nõu andma. Liivi leiab, et tegelikult tasub oma suu kinni hoida, sest mitte keegi, kes pole seda läbi elanud, ei oska leinavale vanemale nõu anda. Kui just otse nõu ei küsita. „Ütle ausalt välja, et ma ei tea, kuidas ma sind aidata saan, sest ma ei saa ilmselt mitte kunagi aru saama, mida sa tunned, aga ma olen sinu jaoks olemas. See on väga suur asi,” ütleb Liivi.

Üks Liivi sõbranna tunnistas talle alles hiljuti, et läks Liivi leinaajal õppima holistilist teraapiat, kuna ta ei osanud ega julgenud Liiviga suhelda. Õigemini, ta ei teadnud, kuidas oleks õige suhelda. „Ega ma ise ka oleks osanud sarnases olukorras käituda,” tunnistab Liivi.

Kõik on oodatud

Kuna Hingesildade mälestusteenistus toimub kirikus, on neid, kes pelgavad tulla, arvates, et sinna on oodatud vaid usklikud inimesed. Liivi kinnitab siiski, et ei, kõik on oodatud. „Surm ei küsi usutunnistust. Me kõik sünnime ja sureme hoolimata sellest, kas või mida me usume, ning abi vajame raskel hetkel kõik,” ütleb Liivi.

Me kõik sünnime ja sureme hoolimata sellest, kas või mida me usume, ning abi vajame raskel hetkel kõik.

- Liivi Laos

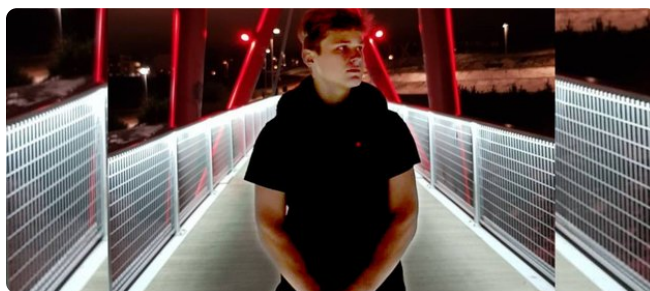
„Mälestusteenistusi on läbi aegade peetud kirikutes – kus siis veel? Ja inimene, kes pole usklik, tunneb end seal samamoodi hästi. Olen seda kogenud ka Hingesildade kokkusaamistel, mis toimuvad küll samuti koguduse ruumides, kuid see annab turvatunde kõigile. Inimesi on seal alati aidatud.”

Hingesildade tugigrupist ja mälestusteenistusest on leidnud tuge ka Lilika, kelle poeg Hardi lahkus kaks aastat tagasi ootamatu südameprobleemi tõttu. Lilika imestas, et ta polnud varem Hingesildadest midagi kuulnud. See oli täpselt see, mida ta oleks kohe vajanud, kuid ükski asutus, matusebüroo ega linnaosa ametnik teda sinna ei juhatanud.

„Nägin seal, et ma ei ole üksi. Enne madistasin peas oma mõtetega. Inimene vajab ju kuuluvustunnet – kui näed, et teisel on sama mure, siis

juba see vähendab ka enda muret. Ma hea meelega rääkisin endast, mulle oli seda vaja. Hea oli ka teisi kuulata, sain palju teadmisi juurde ja jõudu edasi elada,” rääkis [Lilika sellel nädalal Eesti Ekspressile](#).

Mullu veebruaris, kui Olevistes Hingesildade mälestusteenistust peeti ja lahkunud laste nimed ette loeti, loeti esimest korda ette ka Hardi nimi. „Ma ei ole küll usklik, kuid see hetk, kui loetakse ette su lapse nimi, oli väga ilus – minu lapse nimi kõlab nii võimsas kohas. Ja hea tunne jäi sisse,” ütles Lilika.

12.02.2025

Trikitõuks jäi nurka seisma. Pealtnäha terve noormehe ootamatu surm südamelihasepõletiku tõttu (55)

See hingsild, mis teenistusel luuakse, pole ka ju ainult vanema ja lapse vaheline, vaid on ka ühendus kõikide lapse kaotanud vanemate vahel. „Ma tõesti näen nii teenistuste kui ka nende kohtumiste kaudu, kuidas vanemad on hakanud üksteist toetama. Vahel on ka minult küsitud: „Mul oli selline juhtum, kas sul on kedagi mulle anda? Kedagi, kellel on olnud samasugune olukord lapsega ja kes suudaks minust aru saada?” Ma üritan neid inimesi nii kokku viia,” räägib Liivi.

Liivi tõdeb, et lapse kaotamine on inimese elus kõige hirmutavam olukord ning samal ajal on see üle kõigest muust – ühiskondlikust positsioonist, varanduslikust olukorrast, poliitilistest vaadetest või millest iganes. „See on olukord, milles mitte ükski vanem ei taha olla. Ometi hakkad sellises situatsioonis olles mõtlema teisiti. Elu väärtused muutuvad. Pilt läheb selgeks. Väga selgeks saab see, mis on üldse elus oluline. Maine ja vaimne puhastustuli,” ütleb ta.

„Meid on palju“

Aga kuidas Liivi ise jaksab? Iga lugu võtab ju ka temalt tükikese. „Jumala abiga. Rasmusele mõeldes. See teenistus on nii sügavalt temaga

seotud, ja kuigi on alati väga valus, toob see Rasmuse meile kuidagi jälle tagasi, kasvõi korra. Ja kui sa näed, kui palju see teenistus on aidanud väga raskest olukorras olevaid vanemaid, siis see annab jõudu. Lapse kaotanud vanema jaoks pole isegi mitte oma sõna, aga me oleme olemas. Ja meid on palju,” ütleb Liivi.

Lapse kaotanud vanema jaoks pole isegi mitte oma sõna, aga me oleme olemas.

- Liivi Laos

Seejuures usub Liivi, et usklikul inimesel on ka veidi kergem. Ta ise on kasvanud usku alles viimasel kümnel aastal. Enne Rasmuse surma oli ta ateist, kuid lapse kaudu tuli usk, sest poeg uskus Jumalat. „See ei olnud maine, see oli temas kusagilt mujalt, sest üks kolmeaastane laps ei ütle niisuguseid asju, et „Jumal teeb mu terveks“ ja „emme, ma kaitsen sind“. Siis sa saad aru, et sina võid ju mitte uskuda, aga tegelikult on midagi suuremat ja kõrgemat kusagil olemas,” usub Liivi.

Liivi Laose panust on märganud ka president, kes andis Liivile 2020. aastal **teenetemärgi** MTÜ Hingesillad ellu kutsumise, selle nime all korraldavate mälestusteenistuste ning teenistustevälise tegevuse eest.

Liivi ja Raul käivad endiselt peaaegu igal aastal ka Berliinis Charité kliinikus – seal, kus Rasmust raviti. Koridoris on infotahvel arstide fotodega ja Liivis on nende vastu tohutu tänulikkus. „Sest nemad andsid meile lootust. Sügavalt südamest tulevat, teadmistel põhinevat lootust. Arst ei tohi lasta lootusel kaduda,” sõnab ta.

Hingesildade mälestusteenistus toimub täna, 15. veebruaril kell 16 Oleviste kirikus. Taas loetakse ette meie hulgast lahkunud laste nimed ja süüdatakse küünlad. Oma lapse nimeliseks mälestamiseks palub Liivi kirjutada info@hingesillad.ee

Teenistusel kõlab muusika Maria Listra ja Ekklesia koori esituses, dirigeerib Kersti Kuusk.

Vaimuliku mõtisklusega astub üles Oleviste koguduse pastor Teet Uuemõis ja teenistust juhatab Oleviste koguduse vanempastor Siim Teekel.

Lisainfot leiab [Hingesildade kodulehelt](#).

Kuidas see lugu Sind end tundma pani?

Rõõmsana

Üllatunult

Targemalt

Pettununa

Kurvana

Vihasena

SAMAL TEEMAL

12.02.2025 **Trikitõuks jäi nurka seisma. Pealtnäha terve noormehe ootamatu surm südamelihasepõletiku tõttu (55)**